

and recreation. The specifics of the use of local cuisine, individual stages of technology, in order to promote in the tourism sector. Emphasis is placed on the importance of taking into account the taste preferences of the guest and including their considerations in the tourism industry, namely restaurant tourism. A structured consideration of the restaurant as a means of accommodation and possible areas of use in the hospitality industry.

Thus, in order to expand tourism activities is to promote innovative approaches in the field of hospitality. We have formed a model of popularization of restaurant tours as an innovative form of travel organization, which combines a cognitive excursion program and tasting with acquaintance with the technology of cooking different types of dishes.

Key words: *gastrotourism, restaurant tourism, local cuisine.*

УДК 911.3:33:338:48

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.6463848>

Пугач А.С., Саєнко В.Г.

АТРАКТИВНІСТЬ ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ ЗОНИ ВІДЧУЖЕННЯ

Людство сьогодні вже не любить відпочивати пасивно і більшість туристичних компаній намагаються пропонувати активний та цікавий відпочинок. Саме тому популярності серед туристів користуються нетрадиційні та екстремальні види туризму.

Одним з таких нетрадиційних видів туризму є темний туризм (чорний туризм, туризм суму). До складових темного туризму слід віднести: туризм катастроф, містичний туризм, туризм по кладовищах і туризм «смерті» (цей вид спрямований на відвідування місць з трагічною історією: концентраційні табори смерті в Польщі, місця Голодомору в Україні, музеї тортур, в'язниці з суворим режимом, місця історичних битв).

Відомі «темні» тури України, які існують доволі давно – це тури, під час яких відвідуються Личаківський цвинтар (Львів) та Бабин Яр (Київ). Особливою популярністю користується тур до міста Чорнобиля. Майже на всіх діючих АЕС України проводяться екскурсії з метою пропаганди «мирного атому».

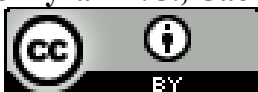
Ключові слова: *туризм, темний туризм, Чорнобиль, нові туристичні маршрути.*

Постановка проблеми. 26 квітня 1986 року на Чорнобильській атомній станції було виведено четвертий енергоблок в плановий ремонт та проведено випробування турбогенератора. Під час якого о 1 годині 24 хвилини стався вибух, що призвів до руйнування блока та машинного залу. Одразу після аварії рівень радіації перевищував допустимі норми більш ніж у тисячу разів [1].

О 6:35 пожежа була повністю ліквідована, а через добу прийнято рішення про евакуацію населення з територій найсильнішого забруднення. До кінця 1986 року над зруйнованим реактором був збудований «саркофаг».

Аварія вважається найбільшою ядерною катастрофою в історії людства. Вона призвела до ряду науково-технологічних, міжнародно-правових, медич-

© Пугач А.С., Саєнко В.Г., 2022.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License

Article Info: Received: April 2, 2022;

Final revision: April 14, 2022; Accepted: April 19, 2022.

них, культурно-психологічних та соціально-економічних проблем, більша частина яких не втратила своєї актуальності по сьогоднішній день [1].

Через нові трагічні випробування емоційний спалах навколо катастрофи згас. Але популярність зона відчуження не втратила через туризм, що передбачає собою відвідування територій обов'язкового відселення.

Привабливість зони обумовлена унікальністю місця. На природу не впливає людський фактор тому розвитку нічого не заважає. Зона відселення займає 2600 кілометрів квадратних, які включають у себе покинуті міста, села, заповідник та унікальні технологічні об'єкти [9]. Вона є місцем для формування наукового, екологічного, природного, екстремального та ностальгічного туризму. Популярність зростає не лише серед українців, а й серед іноземних туристів.

Причиною зацікавленості такої великої кількості людей, не дивлячись на різні уподобання, професії та способи життя є бажання зрозуміти, як живуть після катастрофи інші люди, висловити співчуття потерпілим, вивчити історію та краще пізнати себе. Адже емоції від перебування в зоні відчуження є особливо сильними та цінними.

Керівництво над зоною здійснюють державне підприємство «Центр організаційно-технічного і інформаційного забезпечення управління зоною відчуження» та державне агентство України з управління зоною відчуження.

Метою дослідження є визначення потенційних можливостей для розвитку туристичного об'єкту, розробка авторського туру до зони відчуження.

Для реалізації поставленої мети було вирішено кілька **завдань**: проаналізувати класифікацію різновидів туризму, розглянути його види, проаналізувати тенденції розвитку туризму в Чорнобильській зоні відчуження, розкрити ресурсний потенціал зони відчуження, розробити авторський тур.

Виклад основного матеріалу. Туризм до Чорнобиля на сьогоднішній день є доволі розвиненим. Існують 1-денні, 2-денні, 3-7-денні тури, індивідуальні екскурсії, та екскурсії всередину ЧАЕС, квести в Чорнобилі та тур по мотивах серіалу НВО, авіа екскурсії та екскурсії на велосипедах, каяках, всюдиходах. На сьогоднішній день в зоні відчуження функціонують 26 туристичні маршрути [2]. Туристи можуть заселитися в готелі «Десятка», «Полісся», «Stalker Hotel & Hostel» або гуртожиток «Прип'ять» [4].

Головними умовами відвідування зони є досягання повноліття, документи, що посвідчують особу, відсутність медичних протипоказань, проходження дозиметричного контролю, та повне дотримання правил поведінки в зоні відчуження, що є затверджені наказом «Про затвердження Правил радіаційної безпеки при проведенні робіт у зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення від 4 квітня 2008 року № 179/276» [5].

Нами було розроблено авторський тур «Нові дослідження Чорнобиля». Він містить 3 маршрути з різними напрямками.

Маршрут «Спадщина Чорнобиля» розповідає про історію та культуру територій, які сьогодні носять назву «Зона відчуження». Місто належало Київському князівству, роду Сапіг, Запорізькому війську, козакам, роду Ходкевичів, було захоплене гайдамаками, було у складі Російської імперії та Київської губернії. По сьогоднішній день там знаходиться Мурована Свято-Іллінська церква, яка була побудована в 1878 році [8]. Вартість цього маршруту по нашим розрахункам станом на 01.01.2022 року для 1 особи з усіма послугами становить 970 гривень. Програма маршруту надана в табл.1.

Таблиця 1

Програма маршруту «Спадщина Чорнобиля»*

ЧАС	ЗУПИНКИ МАРШРУТУ
01:00	Збір групи біля McDonald's за адресою Покровська площа, 15А та виїзд з міста Суми до Пирятину (через Н07 и Р60)
03:00	Зупинка місто Пирятин
03:10	Відправлення автобуса до міста Київ
05:50	Заправка ОККО за адресою вулиця Богатирська, 32, м. Київ
06:00	Відправлення автобуса до міста Чорнобиль
07:30-07:50	Проходження КПП Дитятки (дозиметричний та паспортний контроль) на межі 30-ти кілометрової Зони Відчуження.
07:50	Початок екскурсії (відправлення до зупинки №1)
08:05-08:20	Зупинка №1 Єврейське кладовище
08:22-08:35	Зупинка №2 Етнографічна експозиція «Пам'ять про отчий край»
08:38-09:05	Зупинка №3 Церковний музей Чорнобиля, Свято-Іллінська церква
09:08-09:15	Зупинка №4 Пам'ятник Леніну
09:23-09:40	Проходження КПП «Лелів» на в'їзді в 10-кілометрову зону в Чорнобилі (дозиметричний контроль)
09:55-10:05	Зупинка № 5 Пам'ятник «Дружби народів»
10:08-10:20	Зупинка №6 Кінотеатр «Прометей»
10:37-11:00	Проходження КПП «Лелів» (дозиметричний контроль)
11:15-12:15	Обід в кафе «Десятка»
12:30-13:50	Проходження КПП Дитятки (дозиметричний контроль)
13:50	Відправлення до міста Суми (через Н07)
17:50-18:10	Зупинка біля міста Прилуки
21:00	Прибуття в місто Суми

*складена авторами.

Маршрут «Дика природа зони відчуження» являє собою відвідування водойм, лісів та заповідників. За період від вибуху на четвертому реакторі приро-

да зони відчуження почала відновлюватися. Сьогодні там можна зустріти тварин, які занесені до Червоної книги і які ніколи не проживали на території Полісся. Загалом у заповіднику налічується понад 300 видів хребетних тварин і більш ніж 1400 видів рослин [6].

Вартість цього маршруту по нашим розрахунках станом на 01.01.2022 року для 1 особи з усіма послугами становить 985 гривень. Програма маршруту надана в табл. 2.

Таблиця 2

Програма маршруту «Дика природа зони відчуження»*

ЧАС	ЗУПИНКИ МАРШРУТУ
01:00	Збір групи біля McDonald's за адресою Покровська площа, 15А та виїзд з міста Суми до Пирятину (через Н07 и Р60)
03:00	Зупинка місто Пирятин
03:10	Відправлення автобуса до міста Київ
05:50	Заправка ОККО за адресою вулиця Богатирська, 32, м. Київ
06:00	Відправлення автобуса до міста Чорнобиль
07:30-07:50	Проходження КПП Дитятки (дозиметричний та паспортний контроль) на межі 30-ти кілометрової Зони Відчуження.
07:50	Початок екскурсії (відправлення до зупинки №1)
08:10-08:30	Зупинка №1 Загальнозоологічний заказник
09:10-09:25	Зупинка №2 р. Уж
10:10-10:25	Зупинка №3 р. Ілля
11:25-11:45	Зупинка №4 Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник
12:00-12:15	Зупинка №5 «Кладовище кораблів»
12:30-12:50	Проходження КПП «Лелів» на вїзді в 10-кілометрову зону в Чорнобилі (дозиметричний контроль)
13:05-13:25	Зупинка №6 Рудий ліс
13:40-14:10	Зупинка №7 р. Прип'ять
14:40-15:00	Зупинка №8 пристань р. Прип'ять
15:25-16:30	Обід в кафе «Десятка»
16:50-17:10	Проходження КПП Дитятки (дозиметричний контроль)
17:15	Відправлення до міста Суми (через Н07)
21:15-21:30	Зупинка біля міста Прилуки
12.15-01.00	Прибуття в місто Суми

*складена авторами.

В маршруті «Крізь життя Прип'яті» зосереджено увагу на будівництві міста та його загибелі. Шлях прокладений через місця які нагадують про енергійне, щасливе життя, яке там було.

Датою заснування Прип'яті є 4 лютого 1970 року. Одною з головних проблем новоствореного міста був демографічний вибух. Кожен рік народжувалося

близько 1000 дітей. Планувалося будівництво багатьох установ. Середній вік населення становив 26 років [3].

Вартість маршруту за нашими розрахунками станом на 01.01.2022 року в розрахунку на 1 особу з усіма послугами становить 970 гривень. Вартість всього туру становить 4275 гривень. Програма маршруту надана в табл. 3.

Таблиця 3

Програма маршруту «Крізь життя Прип'яті»*

ЧАС	ЗУПИНКИ МАРШРУТУ
01:00	Збір групи біля McDonald's за адресою Покровська площа, 15А та виїзд з міста Суми до Пирятину (через Н07 и Р60)
03:00	Зупинка місто Пирятин
03:10	Відправлення автобуса до міста Київ
05:50	Заправка ОККО за адресою вулиця Богатирська, 32, місто Київ
06:00	Відправлення автобуса до міста Чорнобиль
07:30-07:50	Проходження КПП Дитятки (дозиметричний та паспортний контроль) на межі 30-ти кілометрової Зони Відчуження.
07:50	Початок екскурсії (відправлення до зупинки №1)
08:05-08:45	Зупинка №1 Музей «Зірка Полин»
08:47-09:05	Зупинка №2 меморіали «Ліквідаторам аварії на ЧАЕС», «Вічний вогонь»
09:10-09:20	Зупинка №3 Пам'ятник «Тим, хто врятував світ»
09:25-09:35	Зупинка №4 Експозиція техніки, яка приймала участь в ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи
09:37-10:00	Проходження КПП "Лелів" на в'їзді в 10-кілометрову зону в Чорнобилі (дозиметричний контроль)
10:15-10:30	Зупинка № 5 ЧАЕС
10:35-10:42	Зупинка №6 Станція Янів
10:47-10:55	Зупинка №7 Пам'ятник «Дружби народів»
10:58-11:15	Зупинка №8 Лікарня, СШ №1
11:18-11:38	Зупинка №9 Колишній палац культури «Енергетик»
12:00-12:15	Зупинка №10 СШ №2
12:17-12:30	Зупинка №11 Дитячий садок «Золотий ключик»
12:33-13:00	Зупинка №12 Парк розваг «Прип'ять»
13:03-13:15	Зупинка №13 Басейн «Лазурний»
13:35-13:50	Проходження КПП "Лелів" (дозиметричний контроль)
13:55-15:00	Обід в кафе «Десятка»
15:15-15:30	Проходження КПП Дитятки (дозиметричний контроль)
15:30	Відправлення до міста Суми (через Н07)
19:30-19:50	Зупинка біля міста Прилуки
22:30-23:00	Прибуття в місто Суми

*складена авторами.

Висновки. Чорнобильська зона відчуження має величезний потенціал і є своєрідною туристичною перлиною України. В областях, які вважаються мертвими, ми маємо можливість для розвитку туризму. Це ще одна діяльність, яка безсумнівно сприятиме відродженню Чорнобиля. Для цього необхідно більше контролювати туристичний потік і тим самим зменшувати кількість нелегальних мандрівників.

Зростання попиту також пов'язане з нещодавньою тридцять п'ятою річницею катастрофи. Однак головна причина такого підвищеного інтересу до ЧАЕС – це вихід серіалу від НВО «Чорнобиль» (2019р.). У Чорнобильській зоні відчуження функціонують 26 туристичні маршрути, проте ресурсний потенціал більший за традиційні місця відвідування.

Хоча туризм у Чорнобильській зоні і почав розвиватися, ще існують проблеми і перешкоди, які потрібно негайно вирішувати. З метою популяризації «темного» туризму розроблено авторський тур «Нові дослідження Чорнобиля», вартість якого по проведеним розрахункам станом на 01.01.2022 року становить 4275 гривень на особу.

Отже, Чорнобильський туризм сьогодні є незаперечним фактом, який необхідно перетворити на позитивний чинник сприяння зацікавленості світу Україною.

Література

1. Біль і тривоги Чорнобиля: колект. розп. / упоряд. Ю. В. Сафонов / ВАТ «Вид-во «Київ. правда» : 2006. 288 с.
2. Державне агентство України з управління зоною відчуження. URL: <http://surl.li/btdys>
3. Документальний фільм "Причетність", студія "Укртелефільм", 1982. URL: <https://www.facebook.com/watch/?v=226926628849925>
4. Пожити в Чорнобилі: що відомо про «ринок оренди житла» в зоні відчуження. URL: <http://surl.li/btdyc>
5. Про затвердження Порядку відвідування зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1319-11#Text>
6. Чорнобиль і його майбутнє. Рай для «зеленої» економіки, заповідник чи туристична мекка? URL: <http://surl.li/pffr>
7. Чорнобиль тур. URL: <http://surl.li/btdxh>
8. Чорнобиль. URL: <http://surl.li/btdwn>
9. Чорнобильська зона відчуження. URL: <http://surl.li/btdwd>

Summary

Puhach A.S., Saenko V.G. Attractiveness of the Chernobyl Alienation Zone.

Recreation and tourism today are the most powerful in the world economy. Compared with other branches of economic activity, the development of recreational and tourist activities is characterized by high rates of development. The "revolution of services" that took place in the last third of the last century and the rapid development of tourism have led to increased attention to recreational and tourist activities and its in-depth theoretical and methodological development.

Modern people are working harder and harder, and the hectic pace of life adds to stress, which in turn is detrimental to health. A person just needs to rest both physically and morally. Therefore, tourism has become quite popular and an integral part of our lives in recent years.

In today's globalized world, leading nations have given due consideration to the benefits of developing the tourism industry. Tourism contributes to the growth of employment, diversification of the economy, as the sphere of tourism and resorts is connected with the activities of more than 50 industries, increases the innovation of the national economy. Tourism contributes to the preservation and development of cultural potential, leads to the harmonization of relations between different countries and peoples, the preservation of an environmentally friendly environment.

Among the current trends in the development of extreme tourism in Ukraine and the world is the trend of tourists visiting the Chernobyl Exclusion Zone, which was formed as a result of the man-made disaster at the Chernobyl nuclear power plant in 1986. The purpose of the study is to identify potential opportunities for the development of tourist facilities, the development of the author's tour to the exclusion zone.

To achieve this goal, several tasks were solved: analyzed the classification of types of tourism, considered its types, analyzed trends in tourism in the Chernobyl Exclusion Zone, revealed the resource potential of the Exclusion Zone, developed an author's tour.

Today, Chernobyl tourism is an indisputable fact that needs to be turned into a positive factor in promoting Ukraine's interest in Ukraine. The tragedy must be remembered, and the funds coming from tourism must be used for the benefit (economic, environmental, cognitive-scientific) for the country. The implementation of these proposals will promote the development of tourism in the Chernobyl Exclusion Zone.

Key words: *tourism, dark tourism, Chernobyl, new tourist routes.*